

ralista rímelőinek, a kik nagy könnyedséggel hadarnak össze tücsköt-bogarat, vadlencsét-csermolyát.

. . . Az a közmondás «nem szabad a vizet saráig merni», vonatkozik ám azokra is, a kik a népköltészet üde forrását merik!

SEBESTYÉN GYULA.

KÖNYVÉSZET.

Ahn-Erényi, gyakorlati tanfolyama a német nyelv megtanulására. Hatodik kiadás, sajtó alá rendezte *Dr. Bokor József.* Budapest, 1889. Lampel, 176 l. Ára 60 kr. — Ez új kiadás, az előszó világos nyilatkozata szerint, a közoktatási tanács birálatának figyelembe vételével készült. Ez meg is látszik különösen a könyvnek magyarságán, mely tetemesen jobb, mint az előbbi kiadásé volt. De máskülönben a könyv most is oly kifogásos, hogy alig használható. Sok tekintetben ez új kiadásban még rosszabb lett. Az előbbi kiadásban pl. az összes német hangtörvények hangzótörvényeknek voltak nevezve, de nem voltak megkülönböztetve egymástól. Most olvassuk a 22. lapon: «Az Umlaut hangzómásuldn, megkülönböztetendő a Ablauttól, mely hangmáslat» és a 71. lapon: «Itt megjegyezzük, hogy a németben hangzótörvény háromféle van, u. m. 1. Hangzólagyítás (Umlaut), — tehát nem hangzótörvény többé; 2. Hangzótörvény (Ablaut), — tehát nem hangzótörvény többé; 3. Hangzótörvény (?!), Lautreinigung(?), midőn az e hangzó i-vé lesz.» És u. o. «Ez igék hangzótörvényét nem szenvedtek . . . , a többiek hangzótörvényét (Ablaut) szenvednek, u. m. *ich sehe, du siehst, er sieht; ich laufe, du läufst, er läuft.*» — de hisz ez nem Ablaut, hanem összekeverve a másik két hangzótörvény! És u. o. tovább folyik a zavar: «A jelen időben a hangzótörvény csak az egyes szám 2. és 3. személyében történik, u. m. *ich sehe, du siehst, er sieht; ich grabe, du gräbst*» stb. De hiszen ez megint nem Ablaut! — A szerző egyáltalában nem érti a dolgot; v. ö. pl. 86. l. «Számos erős vagy ó-raozású ige a parancsoló módban hangzótörvényt nem szenved, így *kommen, kriechen, bleiben.*» De hát hogyan szenvedjenek ezek hangzótörvényt, midőn ez, mint szerző maga is helyesen tanítja, abban áll, hogy az e átmegey i-be? Hol van itt egy e, mely i-be átmegetne? — Másutt is furcsákat tanít szerző, így a 72. lapon: «*Gehen*-ből a félmúlt idő e nélkül is használhatik» (tehát *gieng* és *ging*). Ez igaz, de a szerző nem látzik tudni, hogy ez egyszerűen helyesírási eltérés, mert különben érthetetlen, hogy az egyéb hasonló orthographiai eltéréseket miért nem sorolja föl. — A tájékozatlanság az ily sarkalatos nyelvtani dolgokban már maga is használhatatlanná teszi e könyvet. Hozzájárul, hogy nincsen szótár hozzácsatolva és hogy a gyakorlatok legnagyobb részt gyarló, nevetséges, sőt izléstelen mondatokból állanak. Ilyen módon csakugyan nem fogunk segíteni német tanításunknak sokfelé gyenge eredményén.

Boros Gábor. A magyar nemzeti irodalomtörténet vázlata. 6. javított kiadás. Budapest Lampel R. 1889. (8 r. 144, 433 és V. l.) 2 frt.

Erdélyi Múzeum-Egylet bölcsélet-, nyelv- és történelemtudományi kiadványai. VI. kötet, 1. füzet, 1—95. l. — Tartalom: *Gróf Kun Géza, Dora d'Istria.* — *Szász Béla.* A philosophia mint büntárs. — *Moldovan Gergely.* Az erdélyi román nép vallási ünioja Rómával. I. — *Fülöp Adorján.* Az ikerszók. — Óda Báróczi halálára, közli Ferenczi Zoltán. — Szakosztályi Értesítő.

Gerecze Péter. Madách Imre és az ember tragédiája. Bécs, Engel L. 1889. (8 r. 36. l.) 25 kr.

Goldziher Ignác. Emlékezés Fleischer Leberecht Henrik, a M. T. Akadémia kültagja felett. (Emlékezések V. köt. 4. sz.) Budapest 1889, Akadémia, 44 l. Ara 30 kr.

Gyárfás István. Pannonia őskeresztény emlékei. Régészeti tanulmány. Tüdori értekezés. Budapest, 1889. (8 r. 102 l.)

Homeros Iliása. Magyarázta és bevezetéssel ellátta Veress Ign. I. füz. I—III. ének. 2. kiadás. (Görög és latin remekírók gyűjteménye, 27.) Budapest 1889. Lampel, (8 r. XXXII, 112 l.) 90 kr.

Könyvészet, Magyar. II. kötet. 1876—1889. Jegyzéke az 1876—55. években megjelent avagy újlag kiadott magyar könyveknek és térképeknek. A magyar könyvkereskedők egylete megbízásából összeállította Kiszlingstein Sándor. 1—3 füzet. Budapest. Könyvkereskedők egylete. 1888. (8 r. 96 l.) Füzetje 40 kr.

Langraf Moriz, Deutsche Sprachlehre mit 150 Übungsaufgaben. Ein Handbuch für Schüler der Volks-, Bürger- und höheren Töchterschulen. I. Theil. 40-te vermehrte und sehr verbesserte Auflage. Budapest, 1889, Lampel, 143. l. Ara kötve 36 kr. — Úgyes kis könyv, de még 40-ik kiadása sem kifogástalan. Így olvassuk a 2. lapon a hangzókrol: «in der Schrift heissen sie Buchstaben, oder Schriftzeichen, weil sie nicht lauten, d. h. nicht hörbar sind.» Itt tény és ok föl vannak cserélve. Azért, hogy nem hangzanak, még egészen másképp is nevezhetnék őket. — 4. l. 3. sor. Nachsilben helyett olv. Vorsilben. — 5. l. A származtatott szokat így magyarázza: «Viele Wörter, welche wir beim Sprechen gebrauchen, waren eigentlich (?) gar nicht da, sondern sind von andern Wörtern gebildet worden.» — 6. l. «Alle Wurzelwörter haben a mEnde -en.» Dehogya, csupán az igék az infinitivusban. — 17. l. «Diejenigen Hauptwörter, welche in der Mehrzahl kein n oder enannehmen, gehören zur starken Biegung.» Minden tagadó meghatározás rossz, ez a logika egyik legegyszerűbb szabálya; itt annál rosszabb, mert az n-es képzésű többséről csak későbbben szól a szerző. — 20. l. «Alle weiblichen Hauptwörter gehören zur schwachen Biegung und bekommen in der Mehrzahl in allen Fällen n. Diejenigen weiblichen Hauptwörter aber, welche in der Mehrzahl den Umlaut bekommen, sind stark.» Van ebben logika? — 57. l. A segítő szók *sollen, wollen* stb. «werden auch unvollständige Zeitwörter genannt», mivel ezek «meistens ein anderes Zeitwort in der unbestimmten Art bei sich haben.» Ez utóbbi igaz, de azért amaz igék nyelvtani szempontból mégis csak teljesekek. — 107. l. A példák közt: «Mit dem Gürtel, mit dem Schleier reißt der schöne Wahn entzwei.» Nincs népiskolai tanuló, a ki ezt értse, tán tanító sem sok. — 112. l. azt állítja, hogy a melléknév erős egyes számú dativusa *-m-re* végződik, de az *m-re* végződő melléknéveknél *-nre*. «Man sagt statt auf schlimmem Wege, mit krummem Stabe, mit lahmem Fusse des Wohllautes wegen: auf schlimmen W., mit krummen St., mit lahmem F.» Ez képtelenség, mely teljesen lehetetlen. Csak az *m-es* rag van itt jól németül. — Ezeket és a hasonló gyarlóságokat jó lesz az új kiadásban a különben ügyesen és szakértelemmel készült könyvecskéből eltávolítani.

Moldován Gergely. A román nyelvtan kézi könyve. Gyakorlati olvasmányokkal, szótári és irodalmi részzel. Iskolai és magán használatra. Kolozsvár 1889. Horatsik, (8. r. 321. l.) 1 frt 20 kr.

Nyelvtudományi közlemények. Kiadja a M. T. Akadémia nyelvtudományi bizottsága, szerk. Budenz József. XXIV. köt. 2. füzet, 81—160. l. Ara 50 kr. Tartalom: *Kúnos Ignác* Orta-ojunu, török népszinjáték. Előszó, török szöveg. — *Munkácsi B.*, Ujabb adalékok a magyar nyelv török elemeihez. II. — *Balassa József*, a magyar hangok képzése. — Ismertetések: *Halász Ign.*, Friis, lexicon Lapponicum — *Budenz József*, W. Radloff, Das türkische Sprachmaterial des Codex Cumanicus II.

Petőfi-múzeum, kiadják Csernátony Gyula, Ferenczy Zoltán, Korbuly József. II. Évfolyam 1. és 2. szám. Tartalom: 1. Ferenczy Z., Fischer Sándor. «Dalaim». Petőfi-Reliquiák. Petőfi külföldön. — Iakatos Sám., Petőfi a hollandoknál. — Hegedűs Ist., Petőfi latinul — Csernátony Gy., Két kartárs Petőfiről. — Hay Béla. Petőfi költeménye. — 2. Folytatások és: Csernátony Gy., Petőfi a plágium vádjával illetve. Cézálások s vonatkozások Petőfőre az egykorúaknál. — Ferenczy Z., «Az örült.» A kortársak bírálatai. Adatok Petőfi műveinek megjelenéséhez stb. számos kisebb közlemény. — Ára egy évre 2 frt 50, egy-egy füzet 50 kr.

Schenkl K. Görög elemi olvasókönyv Curtius görög nyelvtanához. A 13. eredeti kiadást ford. Abel Jenő. 2. kiad. Budapest, Lampel, 1889. (8 r. 263 l.) 1 frt 40 kr.

Szana Tamás. Ujabb elbeszélők. Budapest, Hornyászy V. 1889. (8-r. 120 l.) Az «Irodalmi értesítő» 1888-ik évi folyamából. — Tartalom: Mikszáth Kálmán, Baksay Sándor, Bodon József, Petele István, Jakab Ödön, Tóth Sándor, Palotás Fausztin, Tóth József, Sebők Zsigmond, Gozdu Elek, Justh Zsigmond, Prém József és Bródy Sándor.

Uhlárik János, Anonymus latinsága. Nyelvészeti tanulmány. Tudori értekezés. Nagyszombat Winter Zs. 1889. (8. r. 72 l.)

Arnim, Hans v. Quellenstudien zu Philo von Alexandria. Berlin. Weidmann 1888. VII, 142 l. Ara 4 Mk. — E tanulmányok, melyek a Kiessling és Wilamovitz-szerkesztette «Philologische Untersuchungen» 11. füzétét teszik, három részre oszlanak. Az elsőben a pseudophilói «περὶ ἀσχηρῆς; ἁσμου» cz. iratról értekezik, melynek szerzőjét egy a Philo vallásos irányával rokon állásponton álló, de ő utána élt compilerban ismeri föl, ki még Philo nyelvezetét is utánozta. A második részben a Philo és Ainesidemos skeptikus közti viszonyt tárgyalja, míg tanulmányainak harmadik részében arról a stoikus ζήτημα-ról szól, vajjon megrészegedhetik-e a bölcsek, mely kérdést Philo de plantatione Noé p. 356—56 alapján tisztázni iparkodik. Ezen rész sikerült Arnimnak legkevesebbé.

Creizenach W., Die Schauspiele der englischen Komödianten. Berlin és Stuttgart, 1889, Spemann, CXVIII és 352 l. Ara 2 mk 50. — A Kürschner-féle «Deutsche National-Literatur» egyik legkitünőbb kötete. A terjedelmes bevezetés alaposan és teljesen karolja föl az angol komédiának németországi szereplésére vonatkozó nagy számú, de igen elszórt újabbkori kutatásokat s behatóan tárgyalja e társulatok repertoirját, az egyes darabok eredetét stb. Az angol komédiások drámái közül a következőket nyomatta le a szerző: Titus Andronicus. — Jugend- und Liebesstreit. (A mit akartok). — Der bestrafte Brudermord oder Prinz Hamlet aus Dänemark. — Tragikomödie. — Tragödie vom unzeitigen Vorwitz. — A függelékben még a komédiásokra vonatkozó öt korabeli nyilatkozat vagy jelentés van közölve.

Grasberger Lorenz, Studien zu den griechischen Ortsnamen. Mit einem Nachtrag zu den griechischen Stichnamen. Würzburg 1888. Stahel. VIII. 391 l. Ara 8 Mk. — Mindamellet, hogy e könyv írója a görög helynevek magyarozatában gyakran korlátot és mérsékletet nem ismer, nem tagadható, hogy az etymológiának ezen irányában hasznos munkát végzett és további kutatásokra is impulsust adott. Hasznát fogja vehetni mindenki, ki óvatosan és kritikával forgatja e könyvet.

Die Lieder Neidharts von Renenthal, auf Grund von M. Haupts Herstellung, zeitlich gruppirt, mit Erklärungen und einer Einleitung von Friedr. Keinz. Mit einem Titelbilde. Leipzig, 1887. Hirzel, 146 l. Ara 2 Mk 80. — Voltaképen Haupt kiadása, csak a költeményeknek más (ugy látszik találób) csoportosításával. A czímlapon említett «magyarozatok» igen csekély számúak. A bevezetés, mely Neidhart életéről s műveinek kéziratáról szól,

nem terjedelmes, de igen jó. Megjegyzem még, hogy Keinz az utolsó két évben igen figyelemre méltóan értekezett Neidhart hazájáról és a költő életére vonatkozó több homályos kérdésről. Mindkét értekezése a bajor akadémia irataiban jelent meg (*Sitzungsberichte* 1887, II. és 1888, II.).

Pözl K. *Die Aussprache des Lateinischen*. Leipzig, Friedrich, 1888. 129 l. Ara 3. Mk. — E könyv nemcsak hogy minden módszer nélkül van írva, hanem még a legszükségesebb szakirodalmat, többek közt Seelmann e tárgyra vonatkozó fontos munkáját sem ismeri. A latinnak most Olaszországban divó azt a kiejtését propagálja, mely szerint *ci* és *gi*, mint *csi* és *dzi* ejtendő. Így hangzott szerinte Róma klasszikus latinsága idejében is. Örizzékdenek philologusaink e munka megszerzésétől.

Kauffmann Friedr., *Deutsche Grammatik*. Kurzgefasste Laut- u. Formenlehre des Gotischen, Alt-, Mittel- und Neuhochochdeutschen. Zugleich 6. gänzlich umgearbeitete Auflage der Deutschen Grammatik von A. F. C. Vilmar. Marburg 1889, Elwert, 76 l. — Igen ügyes, teljesen a tudomány színvonalán álló kis könyv, melyben Vilmar nyelvtanából alig maradt a tárgyon kívül valami. Szerző persze a nyelvtannak csak a legszükségesebb anyagára szorítkozik, de minthogy szabatosan és kellő rövidséggel tud előadni, mégis sok adatot nyújt. Főleg tanárjelölteknek nagyon ajánlható.

Senecae L. *Annaei, oratorum et rhetorum sententiae divisiones colores* edidit H. J. Müller. *Vindobonae Tempsky* 1888. XLIV. 628 l. Ara 14 mk. — Mintaszerű kritikai kiadás, mely úgy a kézirati hagyomány lelkiismeretes felhasználása, mint a szöveg emendatiója dolgában messze felülmúlja a Bursian és Kiessling-féle kiadásokat.

Sophocles. *The Plays and Fragments with critical notes, commentary and translation in english prose*, by R. C. Jebb. III. Cambridge 1888. LXXV, 226. Ara 10 sh. 20. — Jebb Sophocles-kiadásának e harmadik kötete, mely az Antigonéval minden oldalról a legbehatóbban s elismerésre legméltóbb objectivitással foglalkozik, miként a két megelőző kötet, melyekben az «Oedipus király» és az «Oedipus Kolonosban» cz. darabokat tárgyalta, fényes tanújelét adja annak, minő kiváló és finom érzékű hellenista Jebb. Magyarázatai sohasem erőszakosak, fordítása pedig a hűség és alakbeli csínt egyaránt egyesíti magában.

Sterrett, J. R. *Sitlington, the Wolfe expedition to the Asia minor*. Boston, Damrell and Upham 1888. 448 l. — J. R. Sitl. Sterrett az Athénben fönnálló amerikai iskolának tagja, még 1884 nyarán beutazta Lydiát, Kariát, Pisiátiát, Lykaoniát, Kappadokiát és Galatiát, mely útjának eredményeképpen a 378 inscriptio tekinthető, melyek a «Papers of the American School of Classical Studies at Athens» II. kötetét teszik s ezen czím alatt vannak közölve: «An Epigraphical journey in Asia minor by J. R. Sitl. Sterrett» (Boston 1888). Sterrett 1884 végén és 1885 elején egy, Miss Wolfe költségén létrejött és Hayes Ward vezetése alatt megindult expeditióban veti részt és a régi Babyloniát utazta keresztül. Ezen úttjáról visszatérve csakhamar ugyancsak Miss Wolfe költségén Isauriát, Pisiátiát és Lykaoniát kereste fel s egészben véve 651 feliratra lelt, melyek a «Papers of the Am. School of Class. st.» III. kötetét képezik s a fentírt czím alatt jelentek meg. Ez inscriptiók nemcsak a nevezett tartományok geographiájára, hanem a görög grammatikára nézve is rendkívül fontosak. Hozzájárul még, hogy Sterrett legtöbbnyire ügyesen egészítette ki és magyarázta a nehezebben olvasható föliratokat.